БАРЫ ДОЙДУЛАР ПРОЛЕТАРИИДАРА, ХОЛБОҺУҢ!

САҺА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОНУНААҐЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛЭҺИТГЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОН ААҐЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

1931 сыл алтынныы 15 күнүттан тахсар | № 77 (4188) | 1972 сыл Бэс ыйын 27 күнэ ОПТУОРУННЬУК | Сыаната 2 харчы

Үлэҕэ үрдүк сыанабыл

БОЧУОТТААХ ААТТАРЫ ИҢЭРИИ

Науканы, норуот хозяйствотын доруобуйа харыстабылын промышленноһы, тутууну, тыа хаһаайыстыбатын, культураны сайдыаннарыыта үтүөлэрин иһин уонна Саха АССР тэриллибитэ 50 сылын туоларынан сибээстээн бочуоттаах аттары иҥэрэр: Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Ыйаарыытынан

САХА АССР НОРУОТУН ХАҺААЙЫСТЫБАТЫН ҮТҮӨЛЭЭХ ҮЛЭҺИТИН БОЧУОТТААХ ААТЫН

Кузьмина Агафья Тарасовнаҕа—Эрилик Эрэстины аатынан колхоз-ыаллыыскэтигэр.

САХА АССР КУЛЬТУРАТЫН ҮТҮӨЛЭЭХ ҮЛЭҺИТИН БОЧУОТТААХ ААТЫН

Сивцев Афанасий Алексеевичка—райсовет исполкомун культураҕа отделын сэбиэдиссэйэгэр.

САХА АССР ҮТҮӨЛЭЭХ ВРАҺЫН БОЧУОТТААХ ААТЫН

Михайлова Анна Петровнаҕа—саллыгы эмкир диспансер кылаабынай врачыгар.

САХА АССР ВЕРХОВНАЙ СОВЕТЫН БОЧУОТУНАЙ ГРАМОТАТЫНАН НАҐАРААДАЛАННЫЛАР

Саха АССР Верховнай Советын Президиума хаһаайыстыбаннай, культурунай тутууга активнайдык кыттыыларын иһин уонна Саха АССР тэриллибитэ 50 сылын туоларынан сибээстээн Саха АССР промышленноһын, тыатын хаһаайыстыбатын, культуратын бастыҥ үлэһиттэрин, партийнай, советскай уонна атын тэриллэлэрин үлэһиттэрин Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатынан наҕараадалаата.

ТУТУУГА УОННА ТУТУУ МАТЫРЫЙААЛЫГАР

Портнягин Егор Афанасьевич—«Якутсельстрой» трест 572 №-дээх көҥө сылдьар механизированнай колоннатын Чурапчытааҕы участогын болуотуннуга.

Сергеев Василий Петрович—«Якутмежколхозстрой» холбоҺук Чурапчыларыгар тутуутун шофера.

ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТЫГАР

Васильев Егор Егорович—Эрилик Эрэстиҥ аатынан колхоз кылаабынай механигэ.

Говорова Евдокия Егоровна—Карл Маркс аатынан колхоз шаарай хаҥаччыта.

Дьячковский Егор Васильевич—Ленин аатынан колхоз тракториста.

Иванов Федор Николаевич—«Сельхозтехника» ойуоннаары холбоҺуктан шофера.

Кочеткова Сима Васильевна—Ленин аатынан колхоз агронома.

Лазарев Михаил Иванович—Субуруускай аатынан совхоз бухгалтара.

НАУКАҐА УОННА НОРУОТ ҮӨРЭБИРИИТИГЭР

Чочебутов Дмитрий Павлович—Амма орто оскуолатын директора.

ДОРУОБУЙА ХАРЫСТАБЫЛЫГАР

Платонова Матрена Филипповна—ойуоннаары балыыһа врача.

ҮЭПҮЭҢИ, ОЛОХТООХ ПРОМЫШЛЭННОСКА, АҺЫЛЫК ПРОМЫШЛЭННОҺЫГАР УОННА ЭРГИЭҢҢЭ

Захаров Афанасий Егорович—нэйилиэннэҕи быытовой хаачыстыбалаах ойуоннаары комбинат тракториста.

Попова Варвара Ивановна—ойуоннаары потребительскай союз Бахсытаары сельпотун атыылаччыта.

КУЛЬТУРАҐА, БЭЧЭЭККЭ, ФИЗИЧЕСКЭЙ КУЛЬТУРАҐА УОННА СПОРТКА

Лыткин Степан Кирикович—Болуотур нэйилиэгиэ сиэмэ-механика.

Постников Константин Сергеевич—ойо спортунай оскуолатын директора.

ПАРТИЙНАЙ, СОВЕТСКАЙ, ПРОФСОЮЗНАЙ УОННА АТЫН ТЭРИЛТЭЛЭРГЭ

Дьячковская Варвара Николаевна—райсовет исполкомун социальнай хамсыыныыга отделын сэбиэдиссэйэ.

Табаарыс М. С. Соломенцев Якутскайга кэлиитэ

Бэс ыйын 23 күнүгэр ССКП КК Политбюротун чилиэнигэр кандидат, РСФСР Министрдэрин Советын Председателэ табаарыс М. С. СОЛОМЕНЦЕВ Якутскайга кэлэр.

Якутскай аэропордугар таб. М. С. Соломенцевы көрүстүлэр: ССКП КК чилиэнэ, ССКП өбкомун бастаны секретара таб. Г. И. Чиряев, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Председателэ таб. А. Я. Овчинниковтан, Саха АССР Министрдэрин Советын Председателэ таб. И. И. Петров, ССКП өбкомун секретардара, Саха АССР Министрдэрин Советын Председателин солбуйааччылар уонна куорат салайааччылара.

РЕСПУБЛИКАҐА —ҮҺҮС

Республика предприятиелэрин уонна тэриллэлэрин коллективтэрин Саха АССР 50 сылын чиэһигэр социалистическай куоталаһыыларын түмүгүн нэрэн барак ССКП өбкомун бюрота, Саха АССР Министрдэрин Советэ итиннэ Профсоюзтар Саха уобаластаҕы Советтарын президиума социалистическай эбэһээтэлистибэлэрин ситиһиилээхтик толорбут коллективтэрэ юбилейнай социалистическай куоталаһыы кыайыылаахтарынан биликкэ уонна кинилэргэ миэстэлэри аныырга уураах ыытыллыа.

Ол иһигэр Чурапчы ойуоннуттан СУБУРУУСКАЙ ААТЫНАН СОВХОЗКА (директор Жебсаин В. Х., партийнай тэриллэ секретара Кривошапкин А. М., профсоюз комитетын председателэ Чичигинаров И. Я., комсомольскай тэриллэ секретара Кренникова М. Д.) үһүс миэстэ аныллыа.

СНИМОККА: Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатынан наҕараадаланнымыт Ленин аатынан колхоз агронома С. В. Кочеткова.

Куоталаһар ойуоннарбыт юбилейы көрсө

«Таатта» эмэхсэ үлэһиттэрэ тохсуус бэс сылларын былаанын болдьоҕун иннинэ толорор иһин республикаҕа таһаарбыт ыытарыыларын уонна ыллыыт урдатиллибит социалистическай эбэһээтэлистибэлэриннэн ол кэтиҥнэрэ, ССРС уонна Саха АССР тэриллибиттэрэ 50 сылын туолар юбилейдарыгар миэстээхтик көрсүргэ туруулаахтык үлэлээтилэр.

Государствоҕа үүтү атыылаһыы сыл аҥардаах былаанын уонна былаанны таһыанан сорудаҕын бэс ыйын 8 күнүгэр 102,3, үүтү заловой ыаһын сыл аҥардаах былаанын бэс ыйын 11 күнүгэр 109,1, эти государствоҕа атыылаһыы былаанын уонна былаанны таһыанан сорудаҕын 101 бырыһыанан толордулар. Турахтыах культураны ыһыыны уонна хортуоппуй ыаҥдыгын 100 бырыһыанан агрономическай сорудах иһигэр бутэрбиппит. Саамай ааҕар үлэтэ бүппэт. Түүлээх былаана 120,8 бырыһыанан туолла.

И. НИКОЛАЕВ,
совхоз директора.

x x x

Аммаатаары тутуу участогын рабочайдара ССРС уонна Саха АССР тэриллибиттэрэ 50 сылларыгар туолар юбилейдарыгар чиэһигэр ыллыыт социалистическай эбэһээтэлистибэлэрин толорор түмүгэр үрдүк таһаарыылаахтык үлэлиэхтэр. Кинилэр сыл аҥардаҕы былаандарын барыларын көрүүлэриннэн юбилей иннинээҕи эбэһээтэлистибэлэрин толордулар. Участок 329,2 тыһыынча солкуобай суумалаах тутар-монтажтыыр үлэни өйөрөн сыл аҥардаах эбэһээтэлистибэтин 101,8 бырыһыанан толордо. Бэйэ үлэһиттэрэ сыл аҥардаах 5533 солкуобайдаах бөрөдуукэйдэри өйөрөн эбэһээтэлистибэлэрин 5563 солкуобайынан толордулар. Бу кэмнэ 525 квадратнай метр иэнэҥэх 12 квартиралаах уонсай дьиэ үлэҕэ киирдэ. Сотору кэмнэн 50 миэстэлээх детсад үлэҕэ киирэр хатталлар.

Тутуу бригадаалара былаандарын барыларын толордулар. Маанта коммунист Ф. Н. Федоров салайар бригадата 89 тыһыынча солкуобайдаах тутууну ыытан эбэһээтэлистибэтин 101,9 бырыһыанан толордо.

Болуотунньуктар Г. Кузьмин, Ф. Федоров, Н. Макаров, А. Григорьев, г.д.с. сыл аҥардаҕы былаандарын болдьоҕун бэс ыйын иннинэ толоруоттуттар. Участок рабочайдара үлэ тэтимин ыытабыттыт иһин өссө туруктан үлэлиэхтэр.

В. ЖИРКОВ.

БЫРААҺЫННЬЫГЫНАН ЭҺЭРДЭЛЭР

НОВГОРОДСКАЙ УОБАЛАС СТАРАЙ РУССА КУОРАТТАН

Күүдү табаарыстар, Чурапчы ойуонун үлэлээн ыытааччылара Саха АССР тэриллибитэ 50 сылын бырааһыннааҕынан истиҥник эҥэрдэлиибит. ССКП XXIV съезтэн уураахтарын олохтоох кэлэриҥэ үлэритигэр улахан ситиһиилэри, барыгытыгар үчүгэй дорообуйаны, олохтоох дьоҥу-сэргэни баҕарабыт.

ССКП Старай Руссатаары райкомун секретара **БАРАНОВ.**
Райсовет исполкомун председателэ **ЛЕБЕДЕВ.**

x x x

СЕРПУХОВТАН

Этэҥнэ аргыаннаабыт, үлэбитигэр киирдибит. Истиҥник итинник көрсүһүүгүт иһин махтанабыт. Коммунизмы тутууга улахан ситиһиилэри баҕарабыт.

Райсовет ПЕТРОВА.

x x x

Эйиги ойуонгут бары-бэлиэ бырааһыннааҕынан мисыраанныт ыытыннарбыккыт уонна саха тылын бастакы тоҕоостоочото С. А. Новгородов төрөөбүт сиригэр ааҕыннарбыккыт иһин ис сүрэхтэн махтанабын.

Профессор УБРЯДОВА.
МОСКВАТТАН

Мин сүрэхпэр күүдү Чурапчытааҕы дэрэбинэтим Саха АССР 50 сылын туолар уоруллаах күнэринэн эҥэрдэтэ түүлүм. Дорообуйабынан сибээстээн Эйиги ыытыкка биригэ бүлэбатахпыттан хомойобун. Чурапчы үлэһит дьоҥуттар норуот дьолун-айар үлэҕэ ханаттан саҥа ситиһиилэри, уоруулары баҕарабын.

«Ойуун өлүүгүнэ» автора
Борис ЛУНИН.

x x x

Ойуун бары физкультурнай үлэһиттэрин уонна спортсменнэрин республика үөскээбитэ 50 сылыгар аналлаах национальнай бырааһыннааккытынан эҥэрдэлиибит. Үлэритигэр уонна физкультураҕа уонна спорт сайдыытыгар санаттан саҥа ситиһиилэри баҕарабыт.

РСФСР физкультураҕа уонна спорка комитетын председателэ АЛЕХИН.

ГОРНАЙ-АЛТАЙТАН

Күүдү дэрэбинэбит, Эйиги республикаҕыт 50 сылын туолуутуттан истиҥник эҥэрдэлиибит. Чурапчы бары дьонуттар ситиһиилэри дьолу, дорообуйаны баҕарабыт.

Суруйааччылар: АДАРОВ. ПАЛКИН.

ҮЛЭ КИЊИТИН СУОЛА

Протодьяконов Николай Тарасович тереппүттэрэ 1924 сылта «Бүлүүтү» диэн таҕыарыгыгыгар киирбиттэрэ. Онтон аҥайах сылынан — «Кыйыл сулуо» диэн тыа-хаҺаайыстыбаҕынай артыалга. Кини инэ тереппүттэрин кытта батыҺа сылдьыт үлэлиирэ баҕарара.

13 саастаах от хаҺаанныгар аҕыс сиэтэччи буолар. Онтон ыла — үлэҺит.

Улаатан истэрин ааҕыы оҕлук тутуу үлэтигэр дьаҕырҕаан биллэн барбыта. Оччолорго тоҺо да эбэх бастайаанньай тутуу сүгүн ыйын, ыара да тутуулартэ үлэлэҺэн-испит. Маны суоҕарын ыгыан кыргыыластар уолбут үсүрүүстэҕибит кэрдэ суоҕар, уус кэйи буолсу диэн хаҺыгыылара. Кырдьык да, кичэйдиэннэ, сатыырыннан, кыйаҕыстыыннан барытыгар үчүгэй. Итинник кини маг үлэтигэр сыстыбыта.

Сүт, сэриэ күүтүнэй дьиэлэрдигэр ыгта эрэгэ-дьаҕтары, оҕенньэттэру, кодуулаах салайан үлэлиир, колхоз баар-суох кэнтиэнэ буолар.

1950 сылтан бодоҥсуйбут «Коммунизм» колхобугар бастыҥ мас уҺа. Кини кытыгыгыан Хорҕара, Үрүт-Күөгэ балаҥча тутуулар барааллар. Аастыс сылтан столярнай мастерскойга үлэлиир.

Бу күрдүк Николай Тарасович колхоз производствоытыгар 40-са сылга тиэгиньир үйэ кэмэ планнаах арааргыга үгүс сыраты биэрэн үтүө сүбэстаахтык үлэлэн кэлэр. Аҕа ааҕыы Хлуй ааринтин сылларыгар «Кылбаанньах улэтин ийин» медаллыанньах Бочуоттуой грамоталарыгын наҕараадаланна.

Кини биллиэгин 52-тэ, оччо да үлэтин-хамнаҺын үтүө.

Н. ФЕДОРОВ.

УРДУК ТЭРЭЭҺИННЭЭХТИК, ДИРИҢ ИС ХОҺООННООХТУК

Бас ыйын 23 күнүгэр Дорҕоодуурап отделениетыгар баары оттуран үрдүк тэрээҺиннээхтик, бай, дириҥ ис хоҺоонноохтук ыаллыыбыт И. Д. Субуруускай аатынан совхоз түүнүк ыаҥыдыын уоруттуун-кэтуттуун бу бадат хаҺаайыстыба республика предприятиелэрин уонна тэриллэрин коллективтэрин Саха АССР 50 сылын чаҺаҕар социалистическай күөрэлэҺиэлэригэр үйэс иэдэстэн ылбыттыы туһунан юбилей тэбиэнэтиттэн сага ыытыллыбыт үтүө сонун кэпсиллэтэ. Бу улахан сиэриҥнэриннэн хаҺаайыстыба бары үлэлиттэрин ССКП райкомун бастакы секретара таб. Ластиков И. П. этиитин эҥэрдэлэтэ.

Урдук ирэ дэтэҥэлэтү ортотутар юбилейнай наҕараадалары ССКП райкомун иккис секретара таб. Нерпинов М. Е., совхоз салалтата туттардылар.

Мраахтан-чугастан тардыстан кэлбиттэр, эйэх ахсаннаах маҥыыттар, ааҕаттан аанмыт сиэлэрэй хотык түҥүлгэдэ ыытыллаллар туруорулуубут үс толуу сэргэни туда ньир-баччы нарадыгыс ыытааччылаах сиэтыы спортивнай киирсиилэрин, юбилейнай уус-уран самодеятельность II турутар оройуонга бастаабыт совхоз уус-уран самодеятельноҺын

СҮРҮН СОРУК—ОТ ХОМУУРА

Биһиги УОЛУҺУЙБАККА ОЛОРОЛЛОР

рейдэбит

«Сааскытын ардаа суох уонна сайыныы кураан» тыыныы буолан, от-бурдук сиэлиҥнэн сиэтэ хүүмэккэ турар диэн Эрилик Эристиин аатынан колхоз Чакырдаабы бириигэдэтин салайаччылара от хомуурдуур тэрээҺин үлэ молтоҕун ыытыннык тыыларыннан быыстарыллар.

Эрилик Эристиин аатынан колхоз быыстыы дьыыллаах эбиэскэлистибэтин быыстыыннан «общественнай сүбэҺүтүгэр 113850 центнер дороххой аҺылыссы баламнаахтаах. Бу балайда ардаттан тэрээҺиннии уонна үлэҺит күүһү-күдэҥ эрэйэр сорук буолар.

—Чакыр бириигэдэтигэр от үлэтигэр баламнаахтык турута хайдаҺый?

—Барыта биэс оттуур звено үлэлиэхтээх: олорсон икки механизированнай агрегаттаах уонна ус кэлэ. От үлэтигэр 115 киһи хабыллыахтаах. Саппаас чаҺыыннан тутах буоламмыт икки үлэлиэхтээх икки «МТЗ-50» марка трактордарбыт сиэ эрэмүөннэммэккэ туралларын, — диэр бириигадьыыр Николай Иннокентьевич Дьячковскай.

Бириигэдэ аастыт сайын 21400 центнери оттообут. Онуоха Барэ тракторо оттообут звено (звеновод Н. Г. Бираллов) 3000 центнер быааныын 500 центнэриэн аҺарбыт уонна бастыгынар кэккэлэригэр тахсыбыт. Звено 13 оттуттаҕа.

Быыстарыын бачыаларга бириигэдэ от хомуурдуур балаҥча тэрээҺиннээхтик баламнаммыт. Онон чакырдар колхоз үрдүнэн үчүгэй тэрээҺиннээхтик икки киирбиттэрин аҺыы аналлаах бириигэлэйэн ылбыттар. Таатта үрдүнэн ходуһаларыгар бас ыйын 25 күнүгэр саҕаламмыт тракторлар тыаһаабыттар, бастакы хотуур оттуу хоруйа саҕаламмыт.

Бэйэлэ оттуур бэлэмнэ быыстыыннаҕыттан итэҕэс суох эрэзэри икки баламнаах тэрээҺиннэ бэлэмнэммиттэр-кэстэр быдаан эбит. Бириигэдэ общественнай сүбэҺүтүн 25000 центнер эту баламнаҕынаа эрэ кыстатар кыахтаах.

Сай баччатыгар диэри хайа звено тоҺо отчуттаах ханнык үрэхха, аласка, ходуһаҕа тиийэн оттуурун туһунан бириигэдэ салайаччылара дьүүллэспэккэ от хомуурдуур уолуһуйбакка олороллор.

Ханнык баҕарар үлэ барыта эрдэттэн ыыппаннаах, соруктаах буолуохтаах. Бириигадьыырдэр ханнык ходуһа тоҺо үүнүүлээҕин кэрийэн көрө да иликтэр эбит.

Ханнык да үлэҕэ техника бэлэмнэр күүс буолар. Саппаас чаас суоҕунан эрэмүөн быстарбытын салайаччылар ого тутталлар. Кырдьык сүрүннээн тракторнай бурдуус тиистэрэ, суор тумустара, хотуурдара, чочу таастара суохтар эбит. Онуоха колхоз бу күннэрга бастаахтан киирэн таҺаарар быааннаах.

—Кэлэ-охсоро эрэмүөннэнэн бүтэ илик. Ол үрдүнэн кэмэ үлэҺит биэрбэккэлэр- умуруйуох да үлэ уһаан-кэнгээн бүппэккэ турар, — диэр эрэмүөннэммэччи Г. И. Адамов.

От хомуурун баламмэр сылдьар дьон туспаах үлэлэрин быраҕан кэлэ-бара туралларын эбит. Холобура, уус Гуляев Степан Семенович ыҺыахтыы диэн аатаан бас ыйын 24 күнүгэр сарскардаттан мотоциклынан Мындаҕаайыыгаа хаалбыт. Ол түмүгэр миэстэтигэр быстахчостох тыа хаҺаайыстыбаннай масыыналар эрэмүөннэрэ тохтообут.

Бириигадьыырдэр ходуһаларга от үүнүүтэ молтоҕун биэс-биэс бүтэйдэрин эрдэ сатаабыаллар сылгы уорэ кэнгэ хоччүйэрэ сиэрдэах быыны диэн сыаналаахха сатыыллар. Маны бэрт түргэнник туоратыллыах туустаах. Маннан хаалбыт күннэргэ бириигэдэ икки баламнаммыт күүһүрдэн уонна сүрүн баламмэтэ уонна сүрүн зэрэмтэ уурап зэрэмнэнэ сатаан. Рейдэбэй бириигэдэ от үлэтигэр баламмэннэрэ Эрилик Эристиин аатынан колхоз Хадаардаары, Хайахыыттаабы бириигэдэлэригэр баламмыанньа үөһэ ахтыллыыттартан атыны суоҕун бэлэтэтиир.

«Саҥа олох» хаҺыат рейдэбэй бириигэдэтин чилизиннэрэ:
В. ДЬЯЧКОВСКАЙ.
народнай контуруол группатын председателэ.
Д. ГАВРИЛЬЕВ.
БИЊИГИ КОРР.

ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКАЙ АССР Сотрутаабыта түҥэн дэлэҥ ардахтар республика колхозтарын уонна совхозтарын бурдугу үүнэрэччиларигэр ураан кимиэн буоллулар. БаҺыыналарга туорахтаах культура үүнүүтэ кэтээхтүн эрэ аста. Сунчаньскай оройуон «Путь к коммунизму» колхозун колхозтаахтара быйыл гектар ахсыттан 35-тии центнэр бурдугу ылар баҕалаахтар. Бурдугу билликлээх үүнэрэччи Георгий Костюченко бириигэдэтэ быйылгы сылга испыт сириттэн барытыттан гектарын ахсыттан 40-нуу центнэр бурдугу ылыаҕа соруктанна.

СНИМОККА: бириигадьыыр Г. Костюченко (хаҥас) уонна совхоз агрономта А. Бузов саҥаҺыныэй үүнүүтүн көрөллөр.

Р. ДИК фотота. ССТА фотохроникатэ.

Биһиги консультациябыт

Кини уонна сокуон

МАРИЯ ИВАНОВНАНЫ ХАЙДАХ ГЫНЫАХХА?

Колхозтар уонна совхозтар ыныыларыгар сириэ уонна олордуллубут мастарын хаҥыстыыр ыаҥнытан СССР Верховнай Советын Президиумун 1955 сылааҕы тохсунньу 11 күнүгэр «Колхозтарга уонна совхозтарга үүнүүнү фуортуулаабын ийин эпиэтиэнэ туһунан» Ыйаах таҺаарбыта. Государственнай уонна общественнай хаҺаайыстыбалар үүнүүлэрин, олордуллубут мастарын автомобильнаан, тракторынан, комбайнынан, атын да массыынаан тэбистэрбиттэр 1.1-нуу, кэлэн тэбистэрбиттэр 5-тии %, селькуобайынан мастараналлар.

Колхозтар уонна совхозтар үүнүүлэрин массыыллаахтар итиэннэ кэлэлээхтэр эрэ бүппэккэ сүбэлэспэхтэр, көтөрдөохтөр эмиэ буоруулуулар. Ол ийин бас билэччилэр таҺаарбыт ночоотторун төлүөхтэриигэр диэри сүбэлэрин, көтөрдөрүн тутан ыларга колхозтарга уонна совхозтарга бараан бэриллибит. СүбэҺүн, көтөрүн бас билэччилэр үүнүүнү буоруулаппыт бастыы буруйдарыгар үлэйиттэр депутаттарын сельсэбэлэрэ эбэтэр бойуоланскэй куораттаабы Советтарын түҥэрбит ыстараантарын төлүүлэр. Ыстараан кариэ ыыах сүбэҺү биирдии төбөтүгэр—5 солкуобай, көтөр тоботун ахсыыр—50 харчы.

Оттон бу «Вперед» колхозтан ыыппыт суруктара: «М. И. Кухнону хайдах гыныбытый? Кини бэйэтэ коҕаларын колхоз ходуһатыгар мэчитэр идэлээх. Ыстараантан хэрбүпүүк туһаланбата...» Итиэннэ быһаарар сүдүрү. Уоһаахтыллыбыт Ыйаахха биир сыл иҥнэр ыыны сириэ үүнүүтүн, оту, олордуллубут маҥы суоҺунан көтөрүнэн иккитэ эбэтэр хаста да буоруулаппыттартан таҺаарбыт ночоотторун төлөппүт таҺынан, икки бүк ыстыраабы төлөтөр туһунан сүрүлүбүта. Кухнора ону туттубут буоллар колхоз туһанар сириэн кэтэх суоҺуу мэчитэрэ аналлыыт сиртэн араараан өйдүүр буолуох этэ диэн саныыбыт.

Үүнүүнү тэҥэлиттэн тахсыбыт ночоот кэриэн колхозтоох Совет колхоз бырабылыанньатын, совхоз дирекциятын представителлэриттэн тэриллибит комиссия быһаарар. Комиссия бу бэйдэах баарына үлэлиир. Ол эрээри ыгырыыта хаҺаайын кэлбэт буоллаҕына, комиссия бэйэтэ ааҕаны быһаарар бараантаах.

Буруйдаахтар таҺаарбыт ночоотторун уонна мэчэрдэбэт толуурдаан аҥаастанар буоллахтарына, хүрдэйи бэрэдэҥнэн төлөтүллэр. Ол эрээри ыстыаанка бурдуйа суох киһи түбэҺэн хаалбыт буоллаҕа эмиэ сөп. Онон олохтоох Совет быһаарыытын биэс хонук иҥнэн үрдүкү турар Совет исполкомуттар аанньыр бырааптаах. Ол үрдүкү орган быһаарыыта бүтэһиктээх.

И. ГРАНКИН.
юрист.

концерын, ат сүүрүүтүн, оку таҥэ Саха театра ыалдьыттаан ооньоохуҥуна астына кэрдүлэр. Түҥүлгэ үрдүнэн кэрэ сахалыы тойук, чүөр оҥуокай, помощон олоҥхо тыллара сатыыллаттылар. Эгэлгэ национальнай таҥастар, симэхтээх ат, духовой оркестр ньиргиэрэ силиги ситэрдэ. Ас-атыы дьаҥаайа, ыраах уйгуну-быйаҥы туоҕуллара. Төрөөбүт республиканы кэрэ-бэлиэ юбилейын бэлиитээбит ыччат көрө-нарааҕа диэри сатаана.

Ыһыах аналын таҥынан миниги таҥаарыылаах үлэхамнас түҥунан дьоҥуннаах кэпсэтиҥнигэ кубулуйду. Совхоз үлэһитэ Иннокентий Левин «...Таптыыр Сахам сирэ Сайда-үүнэ турдун! Олохпутун туһаарбыт, Уйгубутун дьаныгыт Уруу-хаан партиядэ Уруй-айхал буолуохтун! Барда бастыҥ партиядэ Махтал-баҥыыба буолуохтун!» —диэн доллоҕута туойбутун да курдук, партиядэ, правительствоҕа, бырааттыы советскай народтарга уруй-айхал истиҥник этилиннэ.

Умнуллубат бырааһыныык бар-дьону кыайыыга кыыаттаата, үтүө үлэҕэ көҥүлэтэ.

Совхоз атын отделениелэригэр—Мырыладаҕа, Кытаанахха, Сылаатыга, Болтоноҕо юбилейнай ыһыахтар эмиэ маннык үрдүк тэрээһиннээхтик, саҕаатан суоттаан аҕаарылыыллылар.

С. ДАНИЛОВ.

Юбилейнай ыһыахтар

БАХСЫЛАР ТҮҺҮЛГЭЛЭРИГЭР

Ыһыаннара чээл-күөх кырдалыгар Карл Маркс аатынан колхоз колхозтааахтара юбилейнай ыһыахтарыгар үгүс киһи мунна. Якутскай кусраттан шефтээх тарыллаттан... «Ремстройтаҥ», ороҕуон хаҥыттан уоннааллыы олорор колхозтартан, үгүс ыалдьыттар кэлбиттэр.

Уоруулэах бырааһыныык ороҕойдоох музыкаҕа ньиргийэр. Бары моруоттары бу дьоллоох-сорудаах олохха сардоҕобит улуу Коммунистическай партиядэ, Советскай правительствоҕа уруй-айхал тыллара, моруоттар туһаайыллыбыт доҕордоһуулэрбитигэр ыаллаах уонна сахалыы ыһыах уоруулэрэ-потуулэрэ тойуктара, уруй-айхал тыллара дуораһыйаллар. Ыһыах сэргэлиэтэр симэхтээх аттары кэлгэрэн кэккэлэччи бэлэллэр. Сахалыы таҥастаах дьахталлар парадтаан конкуреҥ кэккэлэччи туралларе.

Саха АССР 50 сыла туолуутугар аналлаах эмиэ Бахсы нэһилиэгин Советын исполкомун председателэ И. А. Федотов аһар. Юбилейнай ыһыахха дьыалааты колхоз бэлэбэлэлиннэ-тын председателэ ороҕуон Советын депутата В. С. Лыткин оҥордо. Ол кэнниттэн стадионнаах урдунэн эҕэрдэ тыллар дуораһыйдылар. Колхоз уонна нэһилиэк бастыҥ дьоннорутар юбилейнай нараадаларын туттарыы саҕаланар.

Саха АССР 50 сылын туолуутунан юбилейнай знактары, ССКП обкомун, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун уонна Министрдэрин Советын эҕэрдэ суруктарын, ССКП райкомун, райсовет исполкомун бочуотунай грамоталарын уонна эҕэрдэ су-

(Бүтүүтүн 4 стр. көр).

Репортаж

СИЭДЭРЭЙ СИБЭККИЛЭЭХ КЫРДАЛГА

Саамай сайын бөҕө куйаас күнэ. Мутукча ситэн симэммит, хатыҥ сабирдэхтэрэ —силигилээбит, сир ийэ чээлэй чөлгөйбит үтүө күнэ. Мыылаа маннык маанылаах киэҥ уруулар сахалар обугэ саратан туох ыһыаҕы ыһар, былыр-былыргыттан саамай сайын салаллан кэлиннин уруйдаан көрсөр, көрү-нары көҥүлүттэн тутар, сэркэн сэһэни тардар үтүө үтэстээхтэр. Бөҕө итинник күн Эрилик Эристиин аатынан колхоз бары биригээдэлэрин колхозтааахтара уонна ороҕуон кэнниттэн, Якутскай, Мирнэй, Алдан куораттан, шефтээх Саха сирин суруйааччыларын Союһун, ыаллыы хаһаайыстыбалартан ыалдьыттар Дириҥ уонна Чычаас күөллэрин икки ардынааҕы күөх от көбүөрдээх, сиэдэрэй сибэкки симэхтээх, салгын аньыыллыбыт чэпчэрдээх кырдалга төбүөрустулар. Ыһыаҕы үөрүүлэхтик аһыы трибуннатыгар ороҕуон, колхоз салайар үлэһиттэрэ, ыалдьыттар, производство бастыҥнара.

Сахалыы национальнай таҥастаах кындыы кылыс кыргыттар, дьахталлар парадтаан доҕуһан киирэллэр. Ити парады силигин ситэрэн былыргылыы симэхтээх аттар, национальнай таҥастаах эр дьон киирэллэр. Ыһыахха мустубут дьону ССКП райкомун, райсовет исполкомун аттарыттан ССКП райкомун бастакы секретара таб. Листиков И. П. эҕэрдэлээтэ. Саха АССР 50 сыла туолар юбилейынан сибэстээн производство бастыҥнарыгар бочуотунай грамоталар, бириэмийэлэр, сыанналлах бэлэхтэр кэхтөөх ытыс тыаһын ортотугар туттарылыыллылар.

Ыһыаҕы аһыы үөрүүлэх чаҕыйа кэнниттэн күөх тэҥнэҕэс ааллаан аннылаллыбыт түҥүлгэҕэ төгүрүччу олордон сылаах этиэн, уохтаах кыыбыынан аһах туттулар. Искусственнайдык үөскэтиллибит күөгэ ыччаттар сотолуур көрдөрө ыһыахха мустубут дьон болдоҥнолоруо бөҕө туспа тарта. Итиннэ кэнниттэн ыһыах көрөскэрэ, оонньуута саҕаланар.

Түҥүлгэҕэ бөдөстэр күүтэрин холостулар, ыһыйдар ыаллан-ыаллан түҥүстүлэр. Национальнай ыстанныларга РСФСР уонна Саха АССР спордун маастардара Петр Посельский, Дмитрий Эверстов кыттыыны ылбыттара күрэхтэһиҥ ордук хатыҥыылаах буолуутугар тиэрэ. Кылыгас ыстанаҕа, күүтүлүбүтүн курдук, Петр Посельский кими даҕаны туоҕуннарбата. Оттон куобахха Саха АССР спордун маастара, биһиги бөҕө дойдулаахпыт, Якутскайдааҕы государственнай университет студена Дмитрий Эверстов тэҥнэҕэҥин булбата. Бу түҥүгэҕэ ыаллыы Ленин уонна Калинин аатларынан колхозтартан, ороҕуон кэнниттэн ыалдьыт спортсмендэр эмиэ кыттыыны ылыллар.

Кэнэҥ 7 чаастан колхоз ипподромугар Эрилик Эристиин уонна Калинин аатларынан колхозтар сүүрүк сылгыларын күрэхтэһиҥэ буолла. Онно ороҕуон кэнниттэн үгүстүк конуксээбит кырдьарас сүүрүктэр Дьыгыстай, Буөдэй билигин дьаҥны ыыхтахтарын көрдөрөн кыайыылаһыннан буоллулар. Оттон эҥэр сүүрүктэр Орел, Чыгыыс, Котуук-Победа бэйэлэрин параллаарыгар бастаан ыалдьыттыылар» үөрүүлэр. Ити курдук Эрилик Эристиин аатынан колхоз колхозтаахтара Саха АССР 50 сыла туолар юбилейыгар аналлаах бэйэлэрин ыһыахтарын олус тэрээһиннээхтик, үгүс көрдөохтүктэрдээхтик тэрийэн аттаардылар. Ыччаттар оҥуохайдара, ааас маассабай оонньуулара иҥнүэргү алмай күн иликти саҕахтан кэччүктэҥэ тахсыы диэри саҕаланнан барда.

С. АЛЕКСЕЕВ.

УКРАИНСКАЙ ССР. Винница оҕо бурдук бодоҥ комбината тутулуна. Манна быйыл суукка 320 тонна бурдуку мэлийэр мэлийиэ уонна 300 тонна комбикорму оҥорор завод үлэҕэ киириэхтэрэ.

СНИМОККА: бурдук комбинатын тутуу.

Е. КОПЫТА фотота.
ССТА фотохрониката.

★ Саха АССР 50 сыла ★

КОМСОМОЛЬСКАЙ ТЭРИЙЭЭЧЧИ ЭТЭ

Николай Семенович Чичигинаров 1941 сыллааахха партия Чурапчытаабы райкомун секретарынан үлэлии сылдьан үҥүн-ыарахан ыарыы кэнниттэн эҕэр сахалыгар өлбүтэ.

Кини сүүрбэнис сыллардаахха ороҕуон совуруу нэһилиэктэригэр комсомольскай тэрилтэлэри тэрийиигэ активнай кыттыыны ылбыта. Комсомол сорудаҕынан тыа сирдэригэр культурнай революцияны ыытыыга, улахан дьон оскуолаларын аһыыга, ходтону дьиэттэн аралыыга, таҥара-абаҥы итэҕэлин утары охсуһууга маасса ортотугар сырдатыы үлэлэ, онтон кэлин сир тутэтигэр, сири холбоһон үлэлиир табаарыстыбалары уонна тыа хаһаайыстыбатын артыаллардыын тэрийиигэ үлэлии сылдьан, үөрэҕин быраба-быраба Чурапчы 7 кыыластаах оскуолатын бүтэрбитэ.

1927—28 сылларга ыччат ортотугар үгүс үлэни ыытан, Дириҥ оскуолатыгар кинниэн маҥнайгы комсомольскай ячейканы тэрийбитэ. 1935 сыллаахха диэри совуруу биэс нэһилиэктэргэ бу Дириҥ начаалай оскуолатыттан атын сиргэ комсомольскай тэрилтэ суоҕа. Оттон партийнай тэрилтэ бу нэһилиэктэргэ Аҕа дойду сэриитин кэнниттэн эрэ тэриллибитэ. Ол иһин комсомольскай тэрилтэ нэһилиэннэҕи ортотугар ыытар үлэтэ сүнкэн улахан суолталаах. И. С. Чичигинаров 1927 сыллаахха Дириҥнэ, Чычаас үөлүгэр уруккута маҥнайгы оскуола буолбут Иван Сидоров дьиэтигэр, совуруу биэс нэһилиэккэ потребкооперацияны аһан үлэлии олорон ыччаты комсомолга тардыыга үгүс үлэни ыытыта. Мин ол бириэмэҕэ оскуолаҕа үөрүйэт этим. Гражданскай сэриин сылларыгар бандыыттар оскуолабытын сабан аанньа үөрэтэрбөт этилэр. Ол иһин кэлин үөрэммэккэ дьиэ үлэһитэ буола сылыттахпына, Николай Семенович урукку Дириҥ оскуолатыгар 1921—22 сылларга үөрэммит оҕолору ирдэһэн булан кэпсэппитэ. Биһигиннэ, ордук туһайах оҕолору уонна дьаданы ыаллар оҕолорун баҕарыы суруйар өттүлэрин комсомолга киллэртээбитэ. Кинилэри үлэҕэ сыһыартыыр туһунан нэһилиэктэр Советтарын кытта быһаччы кэпсэтэрэ. Манна М. М. Кириллин, Н. Заболоцкай, Н. Н. Дмитриев, о.д.а. комсомолга киирбиттэрэ.

И. С. Чичигинаров оҕону, дьахтары, оҕонньоору кытта элэккэйдик кэпсэтэрэ. Аламаҕай сайдас киһи этэ. Эн туохха шадьйартын, туугу санаатыгын өтө таайан, киһи ис санаатыгар өтөн киирэр эйэҕэс тылларынан кэпсэтэрэ.

Кини тылынан-оҥуоҕунан киһини олус ойдотөрө. Ол иһин киниини кытта куруук кэпсэтиэхпин, ону-маны истиэхпин баҕарар этим. Кини комсомолец буолларын билбитим, тылын-оҥуоҕун, майгытын сөбүлүүр эрэ буолбакка, кини курдук буолбут киһи дии саныыр буолбутум. Оруобуна ол бириэмэҕэ кини мин комсомолга киириэхпин сөбүн туһунан хаста да кэпсээбитэ. Онтон олус сөбүлүү истибитим уонна комсомолга киириэм этэ да ороҕуонтан сылдьа кэлиэхпин, кини да билбэппин уонна аҕам оҕонньор ороҕуонтан киирэрбин сөбүлүө суоҕа диэбитим.

Онуоха Николай Семенович оҕонньору кытта мин кэпсэтиэм диэбитэ. Аҕам киниэхэ сылдьан кэлэн баран: Чичигинаров уолгун ороҕуонтан ыыт диэтэ-онон бардаҕыт дии, туох-туох буолар... диэн конгуллаабыта. Николай Семенович дьыалабын оҥорон, ханна сылдьарбын суоллаан биэрбитэ. Онон комсомол буолан тахсыбыппар кэпсэппитэ, итэҕэйэ-итэҕэйэ суох үөрбүтэ. Ити курдук кини Хоптоҕо, Хаҕаар ыччатларын комсомолга киллэртээбитэ, онно эйэҕэс сыраҕын биэрбитэ.

И. С. Чичигинаров комсомолга, эрдэҥнэ, соҕотуоҕунаан да үлэлэтэлии сылдьан дьоннорга махтанар үгүстүк ылбыта, улахан авторитетыынан туһанара. Ыччат үөрэҕириитигэр уонна ыччаты үлэҕэ үөнэриигэ эйэҕэс өйөөбүта. Комсомол райкомун ыччаты үөрэхха ыытар комиссиятыгар үлэлээбэтэ. Ол үлэҕэ сылдьан эйэҕэс ыччаты үөрэххэ ыытан ороҕуонтан кадрдары бэлэмнэһиннэрэ биллэр-көстөр үлэхан өттүлөөх этэ.

1935 сыллаахха кини кыһалыытынан эйэҕэс ыччат үөрэххэ барбыта. Ол иһигэр мин эмиэ.

Кэлин Николай Семенович партия Чурапчытаабы райкомун кадрга секретарынан үлэлээбитэ. Онно олохтоох кадрдары бэлэмнэһиннэрэ ороҕуон культурнай, экономическай сайдыытыгар эйэҕэс үтүөлээҕэ. Оччотооҕуга партия райкомугар бинтэ үлэлээбиппит. Кини итэҕэстэрэ эйэлээспэт салайар үлэһит этэ. Олор ыарыытыгар ыаллыы да сылдьан партийнай, политическайдыктар үлэтин мэлтэппэтэҕэ. Партийнай салайар үлэҕэ эссе үүнэр кыахтаах.

Саха автономията 50 сылынан сибэстэн, сүүрбэнис отуттус сыллардаахха ыччат ортотугар үгүс сыраҕын биэрбит таҥаллаах аҕа баһаарыспыт, убайбыт сырдык аатын ахтан, кинниэхэ сүгүрүйэн алгыабыт.

С. СТЕПАНОВ.
Эрилик Эристиин аатынан колхоз парткомун секретаря.

ЮБИЛЕЙНАЙ ЫҺЫАХТАР

Бахсылар түһүлгэлэригэр

(Бүтүүтэ. Иннин 3 стр. көр.)

рыктарыы республика уонна оройуон экономиктыын, культуратын сайыннарыыга активнай кыттыыларын. Үлэлэ ситиһиилэрин иһин Бахсы нэһилиэгин уонна Карл Маркс аатынан колхоз бастыҥ дьоннорун улахан бөлүөктэр туттарылыннылар. Юбилейнай ыаахтары үс хайа, ССКП обкомун, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун уонна Министиэрстбалар Советын эҕэрдэ суруктарын бөҕө хайа ылар чиэстэнньэ. ССКП райкомун, райсовет исполкомун Бочуоттуой грамоталарынан 11 киһи наҕараадаланна. Кинилэр ортолоругар бааллар: механизатордар Е. Г. Протодьяконов, Н. И. Аммосов, А. К. Лыткин, производственниктар И. Г. Копев, И. Н. Мохначевский, мааныыкыт М. П. Местникова, учууталлар Е. Е. Ефимова, В. Г. Слепцова эргиэн үлэһитэ С. И. Поповцын, сабаҕа үлэһитэ А. К. Лыткина, эмиэ үлэһиттэрэ Е. Б. Хоч, М. А. Захарова уоҕа. Иннин тэҥэ бастыҥ үлэһиттэрэ нэһилиэк Советын, колхоз бырабыыанньатын, партийнай тэрилтэ Бочуоттуой грамоталарынан бириэмийэлэри туттарыы буолла.

Үөрүүлээх юбилейнай ыаахтан ыаны кэнниттэн түһүлгэни тобуруоннаан олорон уохтаах кымыһынан ааҕах туттулар, эмиэ этиэн кундуулаастылар. Иннин кытта тэҥнэ үүс-уран самодеятельность кыттыылаахтара концерт көрдөрдүлүөр. Бахсы талаанныах ыччаттара ыллаан дьиэрэттилэр, тойук туойан тоҥ туттулар.

Маҥтан сылгыы национальнай, спортивнай фестиваллар сайаланнылар. Быйыл атахтаахтар кылыйан кыралдьыттылар, мотоциклаан күөрэлдьиттилэр, куобахтаан тэйдилэр. Сыргаан бырыкыштылар. Илиилэригэр эпчиҥнээхтэр күүстэрин хоһоон мас тардыһан мачыктастылар, хаҥат тардыһан чыраахтастылар, хаҥсаҕайдаһан хаҥыстылар. Кыайыыттар мүһэлэри бөтүччү туттулар, харчынан бириэмийэлэри ылылар. Түмүгэ ат сүүрүүгэ буолла.

Бахсы нэһилиэгин үлэһит дьоно юбилейнай ыаахтарын үөрүүлээхтик - көтүүлээхтик атаардылар, көрү-нары көрүүлүттэн туттулар.

БИҺИГИ КОРР.

УРДУК ҮӨРҮҮЛЭЭХТИК

Ленин аатынан колхоз Одьуулуннаабы үчаастаҕар Саха АССР 50 сылын түмүлгэ эбилейыгар анаалаах ыныах бэс ыйын 23 күнүгэр буолан аста. Үөрүүлээх миитинг үчаастак сабаҕаннаах Матвеев К. Е. аһар. Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын инженера Иванов В. И. колхозтаахтары, бары ыалдьыттары үөрүүлээх эбилейдаах нетинник эҕэрдэлээтэ.

Нэһилиэк Советын исполкомун председателэ Сафронов Ф. Р. 13 №-дээх СПТУ директора Платников С. Н. производствоо бастыҥнарыгар Бочуоттуой грамоталары, ааҕырыс суруктары, бэлэхтэри үөрүүлээх быһыытынан тутарталаатылар.

Итиэ кэнниттэн түһүлгэҕэ тобуруоннаан олорон аһаабын, стадионнаа спортивнай күрэхтэһиилэр тэрэппиэннээхтик ыытыллыылар. Ыччаттар массабай оонньуулара түүн хойукка диэри салаллан барда.

«СО» КОРР.

ДОҔОРДУУ КОЛЛЕКТИВТАР ЫҺЫАХТАРА

Бэс ыйын 23 күнүгэр Калинин аатынан колхоз киинигэр — Маралаайыта үтүө сайын оройуон сиэнниттэн, Якутскай куораттан, чугастааҕы колхозтартан муҥунна. Кинилэр Саха АССР 50 сылын чэбдигэр ыытылар эбилейнай ыаахха кэлбиттэр. Ыныаҕы аҥы үөрүүлээх миитинҥэр колхозтаахтары уонна ыалдьыттары ССКП райкомун райсовет исполкомун аатыттан Саха АССР Верховнай Советын депутата, ССКП райкомун бюротун чилиэнэ, райсовет исполкомун председателэ таб. Бурнашев Р. Р. итиннигэ эҕэрдэлээтэ. Колхоз хонуутун, суоһуутун иитиитин үлэһиттэриэр-механизатордарыгар Бочуоттуой грамоталар, ааҕырыс суруктар бириэмийэлэр туттарылыннылар.

Үөрүүлээх миитинг кэнниттэн сылгыны аннылыбыт куох чэпчэр аһыгар тобуруоннаан олорон эмиэ этиэн эмэхтэммиэхтэр, уохтаах кымыһынан утахханнылар. Саха национальнай бырааһынныгын көрө-наҕыта тэрэппиэннээхтик барда. Хаҥсаҕайдыыттар туспан хабыстылар. Быйыйдар сыргаан быыпылыннылар, кылыйан кыырастылар, ыстакаанан ыалдьыттаттылар. Киэһэ колхоз сүүрүн аттарын күрэхтэһиигэ мустубут дьон бөдөҥчөлөрүн улахаммык тарта.

Калинин аатынан колхозу ыытта шефтээх 14 №-дээх Якутскайдаары предприятие делегацията. Ойдобуонньук балаҕан туттарда, киэһэ олохтоохтор уонна ыһыахха мустубут дьон чиэстэригэр шефтээх предприятие делегациятын чилиэннэрэ концерт бэлэхтэрдилэр. Эҕэрдиннэмминнэр сүүкэйдэрин ойдуулар, үөскүүлэр тэйдилэр. Ыччаттар массабай оонньуулара, кэрдөрөөрдөрө сарсыардаатыгар диэри саҥыраабыттар барда.

В. ЭБЕРСТОВА.

ЫҺЫАХХА ҮҮТ КИИРИИТЭ

УЧЕНАЙ СҮБЭЛИИР

Ыһыахха үүт киирэрин (раздойу) мааныыкыттар бэйиэрин ыһыаммыылаах уоҕаа сатабылаах үлэлэриннэн ситиһиилэтэр. Бастыҥнар ситиһиилэрин ылан көрүөхүн. «Хатас» совхоз куорат таҥнарыы отделениетыгар раздойу үчүгэйдик тэрийиэннэр сылга 3 тыһыынча килограмм үүтү ылылар. «Якутскай» совхоз Куоҕастаах фермата алтыс сылга ыныах ахсыытар ыччат 2900 килограмма хаамыыр уонна олохтоох ыныахтар колуоналэриттэн Покровскайдааҕы ОПХ эмиэ былырыын итиэ пордоруунуу 3314 килограмма тиэрэтиллэр. Сименталь уонна олохтоох бороода суоһуллар торуохтэриттэн «Аммал» совхоз мааныыкыта П. П. Яковлев, Уус-Алдан оройуонун Партизан Забелоцкай аатынан колхозуун мааныыкыта А. С. Копырина ситиспит үрдүк көрдөрүүлэрэ кими барытын сохтөрөр.

Бастыҥнар үүт ыаммыт итиэ үрдүк үрдэтиллэр. Оттон бастыҥнары мааныыкыт үксэ сиэнэ сөп. Ол эрээри раздойу тэнийиэ диэн олус сүдүргү дьыала буолбатах. Дьыл аайы ыаммыылаахтык, туох-баар күүһү күмэн эрэ ситиһиллэр суол. Маныаха мааныыкыт эрэ буолбахха, хаһаайыстыба салалтата, специалистара бэлэмнэр турунуулара быһаарар.

Раздой ыныаҥы эрдэ болдьохо торотуттан саҕаланар. Саха сирин усулуобуйатыгар ахсаннык-эдэннык ыйдаргы торообут ыныах ыам—от ыйдарыгар торообут ыныахтардаҕар 40 бырыыынанан элбэх үүтү сылга биэрэр. Муус устарын торообут ыныах мунутаан биэриэхтээх үүтүн 20 бырыыынан сүтэрэ охсор. Оонньо ыаны урдатин быһаарыллыах резерната ыныаҥы эрдэ тоготуу.

Ыныахтан элбэх үүтү ылар иһин хас биирдиилэрин сылта ыыр кэмин 300 хонуктан олохтуур наадалаах. Итиэннэ үйэнэн ньуок ыаммыт тоторуттан, сүүйтэриллэх: 300 хонуктан ордук ыы алгабыт да иһин ыныах үүтэ күүскэ тардар. Оны күүһүлэрэ ыыр буоллахха, сылга тороон баан үүтү биэриэтэ аччыгый буолар. Профессор С. А. Новиков тэриниэн, ыныаҥы ыахтаах 300 хонуту 100 бырыыынанан ыыр буоллахха, оны уһатан ыаххха, онтон салгыы торообут ыаҥтар мунутаан биэриэхтээх үүтүн 85 бырыыынын эрэ ылыахха сөп.

Итиэ курдук бэйэ көрөн уоллыыта 60 хонуктан бөдьөөр.

Бөдөҥнөн курдук ыныах үүтэ аҥыыгыттан. Ол гынан баран ыныах эйэдэ ыаҕар кэмигэр эрэ буолбакка, уоллаарыллыыт кэмигэр эмиэ кичэйиллиэх тустаах. Торуоҕу биэриэн иннинэ ырар куһаҕан аҥыыкка турбут ыныаҥы хат элбэх үүтү биэрэр ыына аһаҕар уустук. Биһиги маны кыайан учуотталаабыппыт.

Сылга үс-түөрт сыһыынча килограмм үүтү биэрэр ыныах уоллаарыллыыт кэмигэр хонук ахсын 7,5—8 аһылык единицатыынан, атыннык эттэхтэ, ланпа үчүгэйдик аһатыллыахтаах. Итиэ таһыынан аһаатыллыахтаах. Итиэ таһыынан аһаатыы диэн баар. Экспериментальнай литератураҕа ыныах күнүгэ тоҥо үүтү биэрэр кыахтааҕар олорбуран тоҥо кээмэйдээх хаанык аһылыгынан хаачыллыыллыахтаах таблица баар. Ол таблицаҕа 3—5 килограммынай ордук үүтү биэрэр ыына аҕаан аһатыы олохтоохтор. Хоробур, Эрилчиэк диэн ыныах бүгүн 10 килограмм үүтү биэрдэ. Оттон эн онуу 12 килограмм үүтү биэрбит курдук саҕаан аһатыах тустаахтыын. Күнүгэ 10 килограмм үүтү биэрэр ыныахха 9,3 аһылык единицата наада. Онуу 10,5 аһылык единицатыынан ордук аҕаан аһатыллар.

Биһиги 1970 сылааҕы раздой тоҥо кэдьүүстэҕинэ биэриэн иннинэ өтөрбүппүт. Онно тэҥ үүттээх ыныахтары ыкка бөлөхтө хайыннаппыт. Бөлөҕүн сылга 3.067 аһылык единицата, атын бөлөхтө эмиэ сылга 2.772 аһылык единицата бэриллибиэх. Итиэ баланча ордук аһатыллыбыт ыныахтар сылга биирдиин бэйэлэрэ 3.364 килограмм, оттон хаһаайыстыба нормаатыгар турбут ыккис бөлөх ыныахтар биирдиилэрэ 2.723 килограмм үүтү биэрбиттэрэ.

Раздойга рацион хаанык саастаахтаҕа бэрт эбэҥэ быһаарар. Элбэх чистийэлэр суоҕаннээх аһылык быдан үүттүгэннээҕин итиэтэллэр. Хоробур, арах-барах үүттээх ыныахтар сороохторугар аһылыктарын 30 бырыыынанын сиилэс тыныллар. Оттон сороох ыныахтарга итиэ сиилэс рацион 15 бырыыынанынан тэҥнэтэр. Итиэннэ түбэлтэҕэ 30 бырыыынаттан сиилэйэ сыыр ыныахтар аһылыктарын сухой веществотын 5 бырыыынанын, органическай веществотын 3 бырыыынанан, клетчаткатын 7 бырыыынанан, сыатын 12 бырыыынанан уонна минеральнай веществоларын 7 бырыыынанан ордук иитэриллэрэ быһаарыллыыта. Итиэ профессордар И. С. Попов, Н. П. Денисов, А. Д. Синещёков уонна А. П. Бегучев даҕаастаабыттара.

Сүмэһиннээх аһылык тоҕо итиччэ ордуктаарый? Ол ойдөөр. Сүмэһиннээх аһылык рацион саастабын туоһаран, Сахаҕа ойдоотоххо, сиилэс барыа атын дэроххой аһылык суоһу иитиэн үчүгэйдик быһыыламмыт хааччыйар. Итиэ таһыынан сиилэс элбэх хлорофиллаах. Оттон хлорофилл химическай саастабынан темоглобинка адъыс чугас. Сиилэйэ сыыр ыныах үүтүн жирнойа быдан үрдүк буолар.

Биһиги республикабыт мааныыкыттара, бары суоҕуттар сиилэйэ үчүгэй хаачыстыбалаахтык уонна элбэхтик бэлэмнээннэр модьуйуох туоһаахтар. Сиилэйэ суох ыныах үүттүйэрин синиэр кучумэрэй.

Раздой түмүгэр ыыр режиим туруоруу кырата суох суоллаах. Итиэннэ таҥы ыыах сиэнньэ күүскэ массажталыын—раздой бөҕөр суол көрдөбүлэ. Массажыыны сирин сайдара, былчархайын ткаанара үйүктүллэрэ ситиһиллэр. Оччобо үүт үөскүүрэ ланпа күүһүрэр. Бөҕөр кэмнэ иитэн төгүлүөн массажтаран: маны олорон уонна — ыаҥ баран. Ыырга бэлэмнэнэн массажтааһын ыныах нэтэригэр комолоох. Онуоха сылаас уунан суйан-сотон баран ыырэй эмэриэгэ үчүйдэҕинэ ыныах синиэ хайдах хамсыахтааҕын үүтүгүнэрэ күүскэ хамсатыллар. Онтон ыыллар. Этэттиэх иннинэ эмиэ массажтаннар.

Раздойга туруоруллубут элбэх үүттээх ыныаҥы бөҕөгө күнүгэ үстэн итэрэҥэ суох ыыры сүбэлиибит. Ыам иккис ардын тэҥ бөрөөнэҕэ араарар наадалаах. Сорохтор сарсыарда ыаҥ баран тута кэриэтэ күнсөкүлүүлэр. Онтон түөртүүр ыаммара күн кисэйэриитэ буолар. Эмиэ сотору буолан баран кисэйэлэн ыаммаҕа тахсаллар. Итиэ сылаҕа режим Ыам иккис ардын тэҥ бөрөөнэ буолуохтаах. Эдэр ыаммыыкыттар ыныах хайа эмиийэтиэн саҕаланан ыыры эмиэ бөлөҕэ тустахтар. Опытталаахтар бастаан кэннинэн иккис эмиийэттэн саҕаныыллар. Онтон иккис иннинэ коҥон ыыллар. Хайа да ыныах иккис кэннинэ эмиийэ ордук үүттээх—ол иһин бастаан ыыллар. Итиэннэ хас да тогуо уочаратаан ыаныр. Ыыр кэн үйэпа 5—6 мүнүүтэ буолуон сөп. Итиэ кэмнэр тургэн-тургэннэр уонна баланча күүскэ туруоруу тардан ыаныр.

Раздойу тэрийиэн кэрдөбүллэрэ диэ итиннигэр.

Г. КОРОТОВ,
биологическай наука кандидата, Саха АССР үүтүлэлээх зоотехника.

«Кыым» 1972 с. муус устар 11 күнүнээҕи нуомэриттэн.

Тыа хаһаайыстыбатын Ашхабадтааҕы институтун бары факультеттарыгар колхозтартан стипендия ылааччылар үөрэнэллэр.

СНИМОККА: (хаҥастан уҥа) Сапаргуль Сейтакова, Джунагуль Елдарова, Донда Сабирова.

Г. Надеждин фотота.

Редакторы солбуйаччы А. Г. ТУРАНТАЕВ.

БИҺИГИ АДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—9-13-95, отделлар—9.14.95, уоҥсай—9-15.05.

«Саха олоҕо» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и райсовета депутатов трудящихся Якутской АССР

Сакаһын №-ра 77 Чурапчинская районная типография, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 12 Тираж 2544.